

Případ Jindřicha Štyrského, od něhož mnozí omylem očekávali, že bude tím Héraklem, jenž vyčistí chlév literární obce a vyžene kupce z chrámu, ale jenž namísto toho se postavil svým dalším článkem v Odeonu do kontrarevoluční řady nepřátel a záškodníků revoluční moderny, případ V. Vančury, jenž na jaře se rozešel s komunistickou stranou, poněvadž ne-souhlasil s jejím aktuálním vedením, a na podzim vzal státní cenu, případ Josefa Hory, dto plus vstup do redakce sociál-fašistického tisku, a ještě některé problémy zásadního rázu, které se v souvislosti s těmito věcmi vynořily, tedy především problém poměru umělce, respektive produktivního odborníka ke společnosti a k revoluci — to vše dohromady vyvolalo diskusi, z níž mnozí vyčítají jen to, že „nejmladší generace“ je v rozvratu, radujme se. V 22. čísle Tvorby s. Sekanina, jenž se chtěl a měl zabývat jen politickou stránkou věci, namítl Štyrskému zcela správně, že nemůže být žádnému modernímu člověku a kulturnímu pracovníku lhostejno, zda rozhoduje v ovlivňování kulturního života komunismus nebo fašismus, že moderní tvůrce, umělec nebo vědec nemůže již být nějakým negramotným idiotem a je tedy třeba, aby si byl vědom, že sociální boj a politický život zasahuje i do sféry kulturní. Domnívá-li se však Sekanina, že „krize nejmladší generace“ padá na vrub zodpovědnosti avantgardní kritiky, která prý pěstovala klikaření a kamarádské úsluhy a „nekonala svou

povinnost“ (bylo prý povinností této kritiky projednat už také „případ“ Nezvalův a Honzlův) — mylí se podstatně, a pokládal jsem za potřebné na tento omyl (v 23. a 24. čísle Tvorby) upozornit. Opakuji tedy znovu: odmítáme, aby představa kritika, konajícího svou povinnost, se chápala tak, jako když policajt „začne konat službu“; kritika není totiž vyzbrojena pendreky. Podruhé: kritika avantgardní nemůže vskutku být obviňována z toho, že by trpěla kamarádující úslužnosti. Jestliže s. Sekanina nenašel ještě nikde veřejně napsáno to, co se říká soukromě po kavárnách proti Iksovi nebo Ypsilonovi, je to patrně jen plus této kritiky, která není a nechce být ampliíonem kavárenských žvástů a klepů, jež jsou vším jiným než kritikou. Sekanina obviňuje (v případě Honzlově) Fučíka, že neodsoudil ve svém referátu Honzlem režírovanou Romainsovu Jiskru, a Václavka, že nevystoupil proti Honzlovým kompromisním režím v Brně. Nuže, jestliže Fučík napsal o tom bulvárním kýči, jímž představení Jiskry bylo, že to bylo rozto-milé divadlo, neučinil tak zajisté z nějakých kamarádských ohledů k Osvobozenému divadlu a k Honzlovi, nýbrž psal tak zcela upřímně, poněvadž se mu prostě tento kýč — pohříchu — velmi líbil: lze tu tedy vytýkat nedostatek estetického chápání a selhání kritérií divadelního referenta, avšak nikoliv faleš a kritickou necharakternost. Jestliže Václavek, jenž se zasazoval o příchod Honzlův do Brna, zaujme k Honzlově práci a ke kompromisům, jichž se Honzl v Brně prý dopouští, rezervované stanovisko, snaží-li se neukvapit svůj úsudek, odkládat jej až potud, pokud jej nemůže doložit úplně a objektivně, nehodlá-li „popravit“ autora, s jehož prací přece velmi sympatizoval, hned, jakmile se objevují první negativní úkazy, vyčká-li, dokud se neukáže, zda jde o přechodnou krizi či o trvalý pokles a soustavné kompromisnictví, je to jen důkazem, že avantgardní kritik chápe svou funkci seriózně a zodpovědně. Lomozně povykovat paušálním a nedokumentovaným obviněním dovede každý, i takový Štyrský. (Ostatně upozorňuji, že v přesazbě ReDu je Václavkův referát o dalších Honzlových představeních v Brně, jenž vyjde

pravděpodobně v příštím čísle.) Nejsm kompetentní hovořit o Honzlově případu, neviděl jsem jeho brněnská představení: domnívám se však, že Václavek nejednal z „kamarádských ohledů“, když nevolal v „Honzlově případě“ bez rozmyslu hned na poplach, když tedy vyčkal, jak se Honzlova práce vyvine. Pokud se týká případu Nezvalova, je opět důkazem serióznosti avantgardní kritiky, nepsala-li o jeho nových knihách tak, jak o nich píše Sekanina: v této věci musím jeho slova odmítnout jako neoprávněná a nekompetentní. Aniž bych si osoboval funkci kritika české literatury, kterýmžto úkolem jsem se nikdy soustavně nezabýval a nechci zabývat, musím opakovat to, co jsem odpověděl Sekaninovi v Tvorbě: kvalitativní nestejnorodost Nezvalových básní, zkrátka nerovnoměrný standard produkce leží, skoro přírodopisně dán, v podstatě Nezvalova básnického způsobu: avšak musíme Sekaninu ujistit, že několik slabších, neмотivních, nulových básní z Hry v kostky je bohatě vyváženo nejnádhernějšími díly žhavého a mocného lyrismu. Kronika, první Nezvalův pokus o román, je, po mém soudu, ztroskotání; je to slabá kniha, kterou několik opravdu básnických pasáží pohříchu nemůže zachránit. Nezdar, nikoliv kýč. Zodpovědná a opravdu soudná literární kritika nemůže tedy „vyřizovat Nezvalův případ“, protože ho ve skutečnosti není; to jen p. Rutte může mluvit — radujme se, veselme se — o básníkově úpadku: kdo chápe ústrojenství Nezvalova talentu, nemůže vidět v tom či onom lhostejnějším a slabším čísle básnické sbírky selhání a debakl nejnepornějšího a nejbohatšího básnického ingénia, jež se v české literatuře objevilo.

Musíme rozhodně odmítnout, že by avantgardní kritika byla zkorumpována klikařstvím a kamarádskými ohledy. Jednotlivým kritikům můžete vytknout jednotlivé omyly v kritickém hodnocení; nedomníváme se přece, že by to byli neomylní papežové. Avantgardní kritika „konala svou povinnost“: soudila, snad nikoliv vždy neomylně, ale seriózně a nekompromisně, upřímně a zodpovědně. Opakují: pohleďte, z kolika a kterých lidí se skládala avantgarda před

deseti a pěti roky a z kolika a kterých se skládá dnes!!! Poznáte, že se dalo přesné třídění, prosívání a čištění. Devětsil udržoval četné epigony a podepigony v náležité vzdálenosti. Kritika avantgardy nebála se mocných tohoto kulturního světa a netrpěla sentimentalitou k mitläuferům. Nepronášela ovšem vždy své úsudky pateticky, nešilhala po potlesku galerie, proto neobrátila na sebe tak všeobecnou pozornost jako Štyrský. Její nehlukná a neefektní práce nebyla přesto bez účinků. Kritika avantgardy nepořádala velikolepých exekucí, nelibovala si v hurónském pokřiku „všem hlavy dolů!“, neinscenovala popravy, přitahující pozornost davů, neztrácela ani příliš mnoho času polemikami, které jsou dobré pro „hec“ jistých čtenářů. Podíváte-li se, kde jsou takoví Schulzové, Frejkové, Obrtelové, Raffelové, Píšové, páni z Literární skupiny, takové Kovárny, Norové etc. a kde je dnes Štyrský — uznáte, že „čistota hnutí“ byla dodržena.

To tedy nechtě si uvědomí všichni, kdož chtějí, aby kritika „konala svou povinnost“ jako policajt s pendrekem nebo kantor s rákoskou, aby apodikticky puncovala díla a autory.

Spory a rozpory v generaci „devětsilské“ zabývá se F. X. Šalda v 5. čísle Zápisníku, počínaje vystoupením „sedmi“ a „zvláštní pozicí Štyrského“ konče; jeho článek je vážným, objektivním hodnocením politické i literární stránky těchto rozporů: Šalda naprosto nechce „kašičkařit a smířovat tyto boje“, jsa naopak přesvědčen, že „přispějí k zpolarizování jednotlivců i generace“. Píše: „S klidem mohou nechat devětsilci lovit v kalných vodách své nepřátele, stanovisko jejich je tak malicherné, že mohou mít úspěch jen v kruzích negramotných, úspěch, řekl bych, jen arénový.“ Šalda nazírá na tyto spory ovšem ze stanoviska neutrála, au-dessus de la mêlée; tedy vážné stanovisko toho, kdo posuzuje, kdo soudí. Dovolte, abychom k jeho hodnocení konfliktů připojili několik poznámek:

Hlavní vinou sedmi, kteří se na jaře spojili k projevu proti vedení KSČ, je to, že vystoupili jako skupina, ale ve skutečnosti nejsou skupinou. Lépe řečeno: vystoupili ve chvíli, kdy strana

bojovala proti oportunistické opozici historické pravice a Jílkovy skupiny, vystoupili ne s kritikou — neboť se nezúčastnili předsjezdové diskuse ve straně — ale s projevem proti vedení strany: tento projev byl koncipován na podporu oné opozice, vyjadřoval také stanovisko této opozice. Avšak velická většina jeho autorů nešla s touto opozicí. Je pravda, že komunistická strana nesmí vylučovat kritiku: jedině v dobách přímé akce, ve výbuchu revoluce, nebo v dobách vážných krizí má právo nepřipustit kritiku, a zejména nesmí být od těch, kdož jsou vázáni její disciplínou, napadena kritikou zvenčí. Jestliže ti, kdož podepsali projev sedmi, nešli s opozicí, bylo jejich povinností nevystupovat proti vedení strany v okamžiku vážných bojů s touto opozicí. Proto jsme musili odsoudit projev sedmi jako „těžkou chybu“, nepochybuje o osobní opravdovosti a čestnosti těchto protestujících spisovatelů. Avšak tato opravdovost a čestnost byla nutně záhy vystavena zkoušce, v níž všichni neobstáli. Tito protestující spisovatelé byli komunisty a revolucionáři; chtěli a slibovali jimi i po odchodu ze strany zůstat. Za půl roku nato Hora, jenž nešel s komunistickou opozicí (která je komunistická jen podle jména), stal se redaktorem sociálfašistického žurnálu. Seiferta vidíme v listě, který je také jen podle jména „socialistický“ (Právo lidu), v listě, který soustavně tupí komunismus a Sovětský svaz. Od novinářů ovšem nemá nikdo práva žádat heroismu. Ale od revolucionářů jej snad trochu očekávat smíme, tím spíše, že naše důvěra k těmto spisovatelům nás opravňovala doufat. Nemůžeme než znovu označit spolupráci revolučních autorů (jsou-li jimi ještě) v sociálfašistickém či buržoazním tisku za prostutuci, již může omluvit jen bída. Domníváme se však, že pro revolucionáře je otázka existenční jiná než pro úředníka podpenzí. Uvážíme-li i malé české honoráře při normální produkci, uznáme-li za minimum hmotný stav nepoměrně vyšší, než příznává se úředně, nemůžeme snahy po blahobytu, po pohodlném a vypolštářovaném živobytí uznat za existenční starosti u — revolucionáře. Pražádný pauperismus a životní asketis-

mus nepokládáme za povinnost a závazek spisovatele či novináře, avšak revolucionář přece jen musí být z charakterově odolnějšího materiálu: musí-li být připraven na komfort vězení, musí také umět prokousat se finanční krizí a nezaprotat se. — Ale — stalo se již.

V té věci můžeme jako na krásný příklad ukázat na Stanislava K. Neumanna, o jehož revoluční cti nemůže být pochyb a sporů.

Naše spory s Josefem Horou, a ve věci státní ceny i s V. Vančuro, byly, alespoň z naší strany, projednávány v politické věci a na politické platformě. Šalda správně chápe, že mezi básnickým světem Josefa Hory a mezi světem poetismu je určitá vzdálenost, která se nedá umlčet a překlenout. Avšak o to v polemice proti Horovi opravdu nešlo, a byl to Hora, který polemiku převedl na pole literární. Ve věci Vančurově šlo rovněž o politický moment: pokládali jsme za nesprávné, přijímá-li politicky angažovaný spisovatel, jenž i po rozchodu s KSČ chce zůstat komunistou, státní cenu. Neopomněli jsme, abychom předešli možnosti falešných výkladů, zároveň jasně konstatovat, jak vysoce si ceníme Vančurova díla.

Pokud se týká lartpourtartismu a absolutního desinterement umělce k sociálním dějům, musíme znovu zdůraznit, že tento lartpourtartismus znamenal před sto lety revoluční stanovisko, byl výrazem odporu k měšťáckému světu. Dnes však musíme bojovat proti tomuto desinterement umělců a učenců. Moderní architektura není myslitelná bez jasného národohospodářského a sociálního názoru: její marxistická orientace, socialistický poměr k programům (např. bydlení, rodinného života, urbanismu) je podmínkou její modernosti sine qua non. Henri Rousseau nebo Jan Zrzavý směli ignorovat vše, co se děje v sociálním životě. Avšak typ „zájmuprostého“ umělce je typ starý a odbytý. Moderní duch je ten, jehož odborná práce neztrácí syntetických a revolučních perspektiv. Je ovšem jasno, že tímto stanoviskem neakceptujeme nějaké bludné teze o tendenci, o proletářském umění apod. Budovy ve formě

srpu a kladiva — staly se totiž opravdu politováníhodné případy — nebo rudě natřené verše o barikádách jsme nedovedli nikdy brát vážně, a jako jsme vždy bojovali proti vulgárně marxistickým tezí Proletkultu, proti hlasatelům tendenční poezie, kteří popravovali poetismus jako těžce buržoazní blud, tak musíme proti „deinteresovaným“ zdůrazňovat to, že estetika poetismu není, jak Šalda správně dovozuje, myslitelná bez historického materialismu a že konstruktivistická architektura předpokládá přesné marxistické zhodnocení stavebních programů a uvědomělou socialistickou orientaci tvorby.

K vyjasnění „dnešních problémů“ lze dospět toliko podrobnými sociologickými rozbory. A v té věci je nutno především zamezit, aby odborné otázky byly řešeny podle dogmat nějakého vulgármarxismu. Je dnes třeba vybudovat přesné vědecké teorie v duchu historického materialismu, přikročit alespoň k přípravným a detailním pracím na marxistické uměnovědě, a proto je především třeba odmítnout zásah nekompetentních horlivců do odborných věcí, odmítnout povrchní aplikace marxistických pouček v odborné a kritické práci. Horlivost těch, kdož snad ovládají abecedu marxismu, ale jsou totálně negramotní ve věci umění a uměnovědy, je známa už od dřívějších případů: měl jsem příležitost vidět rukopis diskusního článku, v němž byly marxisticky kritizovány teorie konstruktivismu, a přitom tento článek v odborné věci, ve věci architektury, bucel negramotností velmi vydatnou. Ti, kdož jsou si snad i vědomí své neznalosti odborné a troufají si podávat marxistický výklad těchto odborných problémů (tedy deduktivně aplikovat určitou teorii na určité případy, což je dogmatické a školometské), musí být zakřiknuti, poněvadž jinak by se znovu došlo k dávno pohřbeným bludům „sociálního a proletářského umění“ — a marxistická uměnověda by vybudována opět nebyla.

Julius Fučík: DISKUSI „O ČISTOTĚ GENERACE“

odkládáme do příštího ročníku. Redakce se snaží, aby tato diskuse byla řádně organizována, to jest, aby nebyla příležitostí k vyřizování nějakých osobních sporů, lásek a nenávistí, nýbrž aby přinesla skutečné jasno v nejdůležitějších, zásadních otázkách, o něž spor de facto vznikl.

A nejen aby tu byly tříbeny názory. Nic není tak uboze protivné jako „demokratická“ diskuse, která zůstane na tom, že je diskusí, a kterou nikdo nepokládá za závaznou. V našem případě jde o příliš vážné věci, než aby bylo dovoleno prostě se vypovídat, ať už s elánem, nebo bez něho, a aby z toho nebyly odvozeny důsledky.

Proto má být tato diskuse postavena na řádnou bázi, má-li skutečně přinést ten výsledek, který je od ní očekáván: jasno o úloze, kterou naše tzv. generace hraje a kterou by měla hrát v dnešním kulturním životě, jasno o řádu, kterým musí být vedena, a jasno o kritické práci, kterou musí vykonávat.

V prvních číslech příštího ročníku zasáhnou do diskuse mezi jinými také Zdeněk Nejedlý, Bedřich Václavek a znovu Ivan Sekanina.